

YER 2: MEZEK KÖYÜ

MEZEK: TRAK MEZARI VE BİZANS KALESİ ARASINDA

Prof. Dr. Hüseyin Mevsim

Mezek

Günümüz Svilengrad Belediyesi'nin bulunduğu bölge, çok eski zamanlardan beri yerleşim yeri olmuştur. Geçmişin derinliklerinden bir yankı misali, günümüze binlerce yıllık tarihe ve büyük kültürel öneme haiz birçok anıt ulaşmıştır. Bu bağlamda, belediye merkezinin 7 km güneybatısında ve Yunanistan Cumhuriyeti sınırına sadece 2 km mesafede yer alan küçük Mezek Köyü tipik bir örnek teşkil etmektedir. Deniz seviyesinden 170 m yükseklikte, Doğu Rodoplar'ın eteklerinde konumlu köyün nüfusu yaklaşık 350 kişidir. Antik Trakya'da tanrıların sihirli yakut kırmızısı iksiri olarak bilinen şarabın üretimine bugün de devam edilmektedir. Köy çevresindeki bağların çoğu şaraplık, bir kısmı da sofralık üzüm türlerinden oluşmaktadır. Son derece elverişli toprak ve iklim koşulları, kaliteli üzüm yetiştirilmesinden şarap üretimine kadar tam bir bağcılık ve şarapçılık döngüsünün hayata geçirilmesini sağlamaktadır. Mezek Köyü sınırları kapsamında, Trak mezarı ve Bizans kalesi gibi, milli öneme haiz iki benzersiz kültürel ve tarihî değer bulunmaktadır.

Orta Çağ Bizans Kalesi

Köyün batı ucunun üst kısmında yer alan kalenin geçmişte, sınırın korunması amacıyla kullanıldığı tahmin edilmektedir. Anılan kalenin Arda ve Meriç nehirleri arasındaki bölgenin savunması ve korunması amacıyla inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. İnşasının XI. yüzyılın sonlarında, Bizans İmparatoru I. Alexius Komnenos dönemine tarihlendiği kabul edilmektedir. 110 x 60 m boyutlarında düzensiz bir dörtgen şekle sahip olan kale, 10 m yüksekliğinde yuvarlak 9 kuleyle savunulmaktaydı. Adı geçen kulelerden birinin zindan olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kalenin büyük bir kısmı günümüze kadar ulaşmamıştır, çünkü surlarda kullanılan ve XX. yüzyılın başlarına kadar ayakta kalan taş malzeme başka yapıların inşasında kullanılmıştır.

Kale, Rodoplar'daki en iyi korunmuş savunma yapılarından biri olarak kabul edilmektedir. Bazı araştırmacılar, eski kaynaklarda Nautzikon diye geçen kalenin bu kale olabileceğini öne sürmektedir. Yaklaşık 7 dekarlık bir alanı kaplayan kalenin surları moloz taşlarla inşa edilerek harçla birleştirilmiş, ana malzeme olarak tuğla da kullanılmıştır. Kalede, bu yapının Osmanlı hâkimiyetinin başladığı XIV. yüzyıla kadar aktif olarak kullanıldığına dair izler bulunmaktadır. Osmanlı döneminin başlamasıyla birlikte kale önemini yitirmiştir.

Yapılan kazılarda tahıl ambarları, ok uçları, at nalları, takılar, seramik kap parçaları, taş değirmenleri ve diğer günlük yaşam eşyaları bulunmuş olup bu bulgular, savunma amaçlı kalede aktif bir yaşamın sürdüğüne tanıklık etmektedir. Ayrıca, kalenin bir şato işlevi görmüş olabileceği de düşünülmektedir. Kale, Bulgar topraklarında en iyi korunmuş eski kaleler arasında yer almaktadır.

Bronz Yaban Domuzu Heykeli

XX. yüzyılın başlarında, idarî bakımdan köyün henüz Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde bulunduğu sırada, yerli bir defineci, Maltepe mezrasında altın ararken, tümülüsün dolgusunda doğal boyutlarda bir yaban domuzu heykeli bulmuştur.

177 kg ağırlığında, 1 m uzunluğunda ve 80 cm yüksekliğinde olan bronz heykelin içinde altın olabileceğini düşünen defineci, eserin burnunu ve bir bacağını kırar. Tamamen bronz olduğunu anlaması üzerine hayal kırıklığına uğrayan defineci, heykeli daha uygun bir zamanda satma niyetiyle yeniden toprağa gömer. Kısa sürede „içi altın dolu“ bronz yaban domuzu heykeli hakkındaki söylentiler Sofya’daki antika tüccarlarının kulağına çalınca, tüccarlar köye gelerek defineciyi heykeli vermesi için sıkıştırmaya başlarlar. İstanbul Arkeoloji Müzesi Müdürü Osman Hamdi, bronz yaban domuzu heykelini incelemek üzere yardımcısı Theodor Makridi’yi Mezek’e gönderir. Theodor Makridi’nin, defineciyi buluntuyu müzeye teslim etmesi için ikna etmesi üzerine bronz yaban domuzu heykeli 1908’de imparatorluk başkentindeki Eski Eserler Müzesi’nde sergilenen eserler arasında yerini alır.

Birkaç yıl sonra köy Bulgaristan sınırlarına dâhil olduğunda, yeni kurulan Sofya Millî Arkeoloji Müzesi, olayı incelemek üzere Mezek’e uzmanlar gönderir. Sonuçta, bronz yaban domuzu heykelinin kırık bacağı Bulgar müzelerinde kalır. Yaklaşık 20 yıl sonra ilgili Osmanlı makamlarına şu teklifte bulunulur: Bulgaristan, bronz yaban domuzu heykelinin kırık arka bacağı İstanbul’a gönderecek, karşılığında da heykelin alçıdan bir dökümünü alacak. Bu şekilde mesele çözüme bağlanır; bütünlüğü sağlanan bronz yaban domuzu heykeli günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde ziyaret edilebilir.

Sofya’daki Merkez Devlet Arşivi’nde, bronz yaban domuzu heykeline ait alçı dökümün hazırlanması ve gönderilmesi sürecini ayrıntıyla takip etme imkânı sunan yazışmalar yer almaktadır. Bu sürecin, 16 Şubat 1931 tarihinde, İstanbul’daki Bulgaristan Çarlık Sefareti’nin, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı’na Fransızca bir mektup yazmasıyla başladığı anlaşılır. Anılan mektupta, İstanbul’daki Eski Eserler Müzesi’nde doğal boyutlarda bir yaban domuzunu tasvir eden eski ve bir bacağı eksik olduğu bir bronz heykelin bulunduğu belirtilir. Eksik bacağın Plovdiv Halk Kütüphanesi ve Müzesi’nde yer aldığı, adı geçen kurum yönetiminin, bilimin yararına bu parçanın yerine ulaştırılması gerektiğine inandığı ve karşılığında heykelin iki alçı dökümünü talep ettiği vurgulanır. Ayrıca, Halk Kütüphanesi ve Müzesi’nin, Çar Simeon döneminde Selânik’in Narış Köyü’ne dikilen ve tesadüfen Eski Eserler Müzesi deposunda ortaya çıkan sınır taşının bir fotoğrafının veya kopyasının verilmesini istediği bildirilir. Çarlık Sefareti, bu meseleyi Türkiye Dışişleri Bakanlığı’nın bilgisine sunar ve gerekli değişimin yapılabilmesi amacıyla bir yetkiliyle irtibat sağlamasına yardımcı olunması dileğini iletir (TsDA, f. 321K, op. 3, a. e. 388, l. 19).

Bu arada, hemen ertesi gün Çarlık Sefareti, Eski Eserler Müzesi Müdürlüğü’ne Türkçe bir yazı göndererek yukarıdaki bilgiyi aktarır ve konuyla ilgili kararın kendisine bildirilmesini rica eder. Yazı, Sefir Todor Pavlov’un imzasını taşır (TsDA, f. 321K, op. 3, a. e. 388, l. 16). 16 Mart 1931 tarihinde Müze Müdürü Aziz bey, bronz yaban domuzu heykelinin iki alçı dökümünü yapmalarının mümkün olmadığını üzülenek belirtir. Ancak, Plovdiv Halk Kütüphanesi ve Müzesi Müdürlüğü’nün, eksik bacağın dökümünü göndermesi karşılığında, Narış Köyü’nde bulunmuş olan sınır taşı üzerindeki yazıtın bir dökümünü veya fotoğrafını göndermeye hazır olduğunu ifade eder (TsDA, f. 321K, op. 3, a. e. 388, l. 15).

11 Nisan 1932 tarihli bir yazışmada Çarlık Sefareti, bu bilgiyi kendi Dışişleri Bakanlığı’na iletir ve özel kaynaklardan öğrendiğine göre, Türk tarafının gerekli bütçe yetersizliği nedeniyle talep edilen dökümleri hazırlayamadığını, bu iş için yaklaşık 150 liraya ihtiyaç duyulduğunu belirtir (TsDA, f. 321K, op. 3, a. e. 388, l. 14). Yine de bu mesele bir şekilde çözüme kavuşturulur. 1 Kasım 1931 tarihinde Aziz bey, doğrudan Plovdiv Halk

Kütüphanesi ve Müzesi Müdürü'ne yazdığı bir mektupta, “*Mezek yaban domuzu olarak bilinen ünlü eski eserin*” dökümünün tamamlandığını bildirir. Aziz bey, sefaretten bir uzmanın gönderilmesini ve kendilerinin de yardımıyla, heykelin gerçekten hassas olan paketleme ve nakil işinin tamamlanmasını talep eder (TsDA, f. 321K, op. 3, a. e. 388, l. 8).

13 Kasım 1931 tarihinde Müdür Boris Dyakoviç, anılan mektubu Çarlık Sefareti'ne ileterek dökümün Plovdiv Halk Kütüphanesi ve Müzesi'nin adresine gönderilmesini rica eder. Devamında da, “*Eğer sefaret nakil için gerekli maddî imkânlara sahip değilse, bu işlem kurumumuzun bütçesiyle gerçekleştirilebilir*” (TsDA, f. 321K, op. 3, a. e. 388, l. 7) teklifinde bulunur.

26 Mart 1932 tarihinde Çarlık Sefareti, Halk Kütüphanesi ve Müzesi'ne bronz yaban domuzu heykelinin alçı dökümünü aynı gün sevk edildiğini bildirerek nakliyeyle ilgili ayrıntılar verir. Sefaret, 1,40 x 0,70 x 1 m boyutundaki sandığın Bulgaristan'a taşınması için yerli nakliye şirketlerine başvurmuş olsa da, alınan tekliflerin hem pahalı, hem de pratik olmadığı kanaatine varmıştır; üstelik hiçbir şirket, heykeli “*sağlam şekilde*” teslim edeceği garantisini vermemiştir. Şirketler arasında en düşük teklifi, sandığın Plovdiv'e taşınması için 100 Türk lirası talep eden Şenker sunmuştur. Ancak, bu meblağı oldukça yüksek bulan sefaret, sandığın paketlenmesi ve gönderilmesi işlemini bizzat üstlenmeye karar vermiş, masrafı kendi kasasından karşılamıştır. Ekli faturalar, sandığın paketlenmesi, Eski Eserler Müzesi'nden Sirkeci Garı'na taşınması ve ardından Svilengrad'a nakli için toplamda 41,60 Türk lirası harcadığını göstermektedir. Saygıdeğer müdürlükten sandığın Svilengrad'dan Plovdiv'e Bulgaristan Demiryolları ile taşınması için gereğini yapması rica edilir. Mektup, avans olarak ödenen bu tutarın en kısa sürede geri ödenmesi talebiyle son bulur (TsDA, f. 321K, op. 3, a. e. 388, l. 5).

29 Mart 1932 tarihinde, Halk Kütüphanesi ve Müzesi, alçı dökümün iyi korunmuş şekilde adrese ulaştığını bildirir. Müdür İvan Radoslavov, müzenin bu değerli antik esere kavuşması bağlamında sarf ettiği gayretten ötürü sefarete teşekkür eder (TsDA, f. 321K, op. 3, a. e. 388, l. 4). Böylece, iki komşu ülkenin müze kurumları arasındaki yapıcı irade ve iyi işbirliği sayesinde bronz yaban domuzu heykeli “*bütünlüğünü*” yeniden sağlar.

Dikkat çekici bir diğer husus da, 26 Nisan – 12 Mayıs 1932 tarihleri arasında, Paskalya tatili sırasında, Kazanlık Pedagoji Okulu'nda resim öğretmeni ve yerel müzede derlemeci olan Dimitır Hristov Çorbadjiyski'nin (daha sonra Çudomir takma adıyla ressam ve mizah hikâyeleri yazarı olarak tanınacaktır) Türkiye Cumhuriyeti'ni ziyaret etmiş olmasıdır. Kendisi, tarih ve coğrafya öğretmenlerinden oluşan ve aralarında Sofya Üniversitesi profesörlerinden Bogdan Filov, Vasil Zlatarski ve Svetozar Primov gibi akademisyenlerin de bulunduğu 81 kişilik bir heyetin içinde yer almıştır. İstanbul Arkeoloji Müzesi ziyareti esnasında Bogdan Filov'un Bizans sanatı konusunda öğretmenlere sunduğu konferans sırasında, Çudomir bronz yaban domuzu heykeli hakkında, defterine şu notu düşmüştür: “*Önce Plovdiv Müzesi'ne getirilen bronz yaban domuzu heykeli (Maltepe'de bulundu, arka bacağı Bulgaristan'da kaldı)*” (Mevsim, 2012: 132).

Kubbeli Trak Mezarı

Köyün yakınında, Bulgar topraklarındaki en görkemli Trak mezarlarından biri yer almaktadır. Mikene tipi bu mezar, Balkan Yarımadası'ndaki en büyüklerden biridir. M.Ö. V.–IV. yüzyıllara tarihlenen mezar, bir koridor, iki giriş bölümü ve yuvarlak bir kubbeli mezar odasından oluşmaktadır. 1931 yılında yerli halk tarafından tesadüfen ortaya çıkarılmasından

sadece iki gün sonra Sofya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bogdan Filov, Dr. İvan Velkov ile birlikte bölgeye gelir. İki bilim insanı, aynı yılın yaz aylarında, Bulgar Arkeoloji Enstitüsü'nün sağladığı maddî kaynakla daha geniş çaplı kazılar yaparlar. Kısa süre sonra ünlü arkeolog, Mezek'teki buluntular hakkında bir rapor sunar (Zlatkova, 2007: 174). Birkaç yıl sonra ise, “Mezek'teki Kubbeli Mezarlar” (1938) başlıklı bir çalışma yayımlayarak bu mezarların kökenini Mikene medeniyetinde arar. Bu bağlamda, Trakya–Mikene bağları üzerine yazdığı makale uluslararası çapta büyük ilgi uyandırır.

Mezar odası içinde altı defin kalıntısı bulunmuştur. Buradan çıkarılan altın, gümüş, seramik ve diğer değerli objeler bugün Sofya ve Haskovo müzelerinde sergilenmekte, mezar odasının ziyaretçilerine ise bu eserlerin kopyaları gösterilmektedir. Mezar odası içerisindeki sıcaklığın yıl boyunca 18–19 derece arasında sabit kalması, yazın serin, kışın ise sıcak bir ortam sunmaktadır. Demir ve ahşap kancalarla tutturulmuş yontma taş bloklardan inşa edilen mezara uzun bir koridorla girilmekte, iki dikdörtgen ön odadan sonra, arı kovani şeklindeki kubbeyle örtülmüş dairesel bir defin odası bulunmaktadır. Bütün odaların toplam uzunluğu 29,95 m'dir. Tamamen orijinal hâliyle günümüze ulaşan mezar odasında, eski Traklar dönemine ait altın, bronz, demir, cam ve seramik eserler ortaya çıkarılmıştır.

Tartışmalı Bir Kişilik: Bogdan Filov

Bogdan Filov, XX. yüzyıl Bulgar tarihinin en tartışmalı şahsiyetleri arasında yer alır. Trak, antik Yunan, Roma ve Bizans arkeolojisi ve sanatında dünya ölçeğinde tanınmış bir uzman olan bilim insanı, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Bulgaristan Çarlığı'nın siyasî hayatında kilit rol oynamış, aldığı kararlar ülkenin kaderine damgasını vurmuştur. 30 yıllık olağanüstü bir akademik ve bilimsel kariyerin ardından, büyük siyaset sahnesinin cazibesine kapılmış ve bu durum kaçınılmaz şekilde trajik sonunu hazırlamıştır.

1883 yılında Stara Zagora'da dünyaya gelen Bogdan Filov'un dedesi XIX. yüzyılın ortalarında İstanbul'daki Balkapan Hanı'nda aba ustalığı yapmıştır. Babası, Yarbay Dimitir Filov (1846–1887), dönemin bütün önemli toplumsal ve siyasî olaylarında aktif olarak yer almıştır. Sarsılmaz Rus yanlısı olan baba, başarısız bir darbe girişiminin ardından Tuna'yı geçerek Romanya'ya kaçmaya çalıştığı sırada yaralanmış ve Ruse'de hayatını kaybetmiştir. Bogdan Filov, iki erkek kardeşi ve varsıl bir Karlovo ailesinden gelen annesiyle büyümüş, çocukluğu Stara Zagora, Plovdiv, Ruse, Odesa ve Karlovo gibi şehirlerde geçmiştir. Bu yıllarda edebiyata karşı bir eğilim göstermiş ve romantik tarzda yazdığı bazı hikâyeleri çeşitli dergilerde yayımlanmıştır.

Bogdan Filov'un parlak eğitim kariyeri dikkat çekmektedir: Başkentteki Birinci Erkek Lisesi'nin klasik bölümünden üstün başarıyla mezun olduktan sonra, Sofya Üniversitesi, Tarih ve Filoloji Fakültesi'ne kaydını yaptırmıştır. Birinci dönemden sonra, Millî Eğitim Bakanlığı'nın sağladığı bursla Almanya'ya giderek klasik filoloji eğitimi almıştır (1901). En iyi profesörlerin yanında klasik antikite eğitimi görmek isteyen Bogdan Filov, bu süreçte Almanca öğrenmeye odaklanmıştır. Aldığı bursun, Knez Ferdinand'ın özel talimatıyla sağlandığı düşünülmektedir (Zlatkova, 2007: 34). Bir sonraki sonbaharda Leipzig'e yerleşmiş ve burada iki yıl boyunca Latince eğitimi görmüştür. Sağlık sorunları nedeniyle Freiburg'a taşınmış ve burada “Augustus'tan Diocletianus'a Kadar Misia Eyaletindeki Lejyonlar” başlıklı doktora tezini savunmuştur (1906).

Sofya'ya döndüğünde, ilk başta tarih öğretmeni olarak atanmışsa da, kısa süre sonra Millî Müze'de çalışmak üzere görevlendirilmiştir (1906). Sonraki yıllarda Bonn, Paris ve Roma'da arkeoloji ve sikkecilik alanında uzmanlaşmış, Paris ve Münih'te müzeciliği incelemiş, Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde bilgi ve görgüsünü geliştirmiş ve 1910 yılında Millî Müze'nin başına geçen ilk Bulgar olmuştur. Anılan yıllarda, günümüzde hâlâ el kitabı niteliğini kaybetmeyen "Arkeolojik Paralellikler" gibi eserlerini yayımlamıştır. Hisar (Diocletianopolis) ve Kabyle gibi antik Roma ve Trak dönemine ait ören yerlerinde yapılan kazılarda önemli bulgulara ulaşmıştır. 1910'da, İstanbul'daki Rus Arkeoloji Enstitüsü kanalıyla Yunanistan'a ve Küçük Asya'ya düzenlediği üç aylık bir gezi sırasında antik kentleri ziyaret etmiştir.

Bilimsel çalışmalarıyla idarî görevlerini başarıyla yürütmüştür. Millî Eğitim Bakanı olarak atandığı 1938'e kadar Bogdan Filov, Millî Müze (1910–1920) ve Bulgar Arkeoloji Enstitüsü müdürlüğü, Sofya Üniversitesi rektörlüğü, Bulgar Bilimler Akademisi başkanlığı gibi görevlerde bulunmuştur. Bu üstün başarılar özgüvenini artırmasının yanı sıra, önünde aşılabilir engeller olmadığı yanılığına kapılmasına yol açmıştır. (Gırdev, 2008). 1911 yılında Eski Eserler Yasası'nın hazırlanmasında yer almış, iki yıl sonra Çar Ferdinand'a ithaf ettiği "Sofya Ayasofya Kilisesi" başlıklı eseriyle kilise ve Bizans mimarisi alanındaki uzmanlığını ortaya koymuştur.

Kurmuş olduğu Bulgar Arkeoloji Cemiyeti'ni uzun yıllar boyunca yönetmiş (1921–1940); bu kurumda tükenmez enerjisini ve yaratıcılığını sergileme imkânı bulmuştur. Nisan 1926'da Uluslararası Suriye ve Filistin Arkeolojisi Kongresi'ne ülkesini temsilen katılmıştır. "Vatikan Kütüphanesi'ndeki Manasiy Kroniği Minyatürleri" (1927) ve "Çar İvan Aleksandır'ın Londra İncili Minyatürleri" (1934) adlı temel eserleri, British Museum'un desteğiyle yayınlanarak bilim çevrelerinde geniş yankı uyandırmıştır. İlk üç uluslararası Bizans kongresine (1923, 1927, 1930) katılmasının yanı sıra dördüncüsünün de Sofya Üniversitesi'nin yeni binasında düzenlenmesine öncülük etmiştir (1934).

26 Nisan – 12 Mayıs 1932 tarihleri arasında, Sofya Üniversitesi rektörü sıfatıyla, 81 kişilik Bulgar tarih ve coğrafya öğretmenlerinden oluşan kabileyle birlikte İstanbul, Bursa ve Edirne'yi kapsayan ziyaretlerde bulunmuştur. Kısa süre önce etnograf ve sanat tarihçisi Evdokiya Peteva ile evlenen Bogdan Filov için bu ziyaret, bir balayı gezisine dönüşmüştür. Bogdan Filov, Varna ve Burgaz üzerinden ulaşan ana kabilede önce trenle ayak bastığı Sirkeci Garı'nda, kendisini karşılayan Türk gazetecilere, bu ziyaretin amacının iki ülke arasında kültür, bilim ve eğitim alanlarında köprüler kurmak olduğunu ifade etmiştir. Galatasaray Lisesi misafirhanesinde konaklayan Bogdan Filov, gezi sırasında Arkeoloji Müzesi'nde tarih ve coğrafya öğretmenlerine Bizans sanatı üzerine bir konferans sunmuştur. Ziyaret sırasında Bulgar heyetine, komşu ülkedeki eğitim ve öğretim düzeninin başarılarını ve eksikliklerini inceleme fırsatı sunulmuş, aynı zamanda birçok müze ve tarihî mekân ziyaret edilmiştir.

1935 yılında, dönemin eğitim bakanına bir Millî Kültür, Bilim ve Sanat Enstitüsü kurulması önerisinde bulunmuştur. Proje gerekli onayı alamayınca, böyle bir kurumun gerekliliğini savunmak amacıyla Çar III. Boris'e bir mektup yazmıştır. Proje malî nedenlerle hayata geçirilemese de, Bogdan Filov çarın dikkatini çekmeyi başarmış ve kısa bir süre sonra Millî Eğitim Bakanı olarak atanmıştır (1938). Bu yıllar, onun kişiliğinde çarın öncülüğünde otoriter bir yönetim tesis edilmesinin sıcak bir taraftarı olduğuna dair belirtilerin ortaya çıktığı bir dönemdir (Gırdev, 2008). 1 Mart 1941'de Viyana'da ülkesinin Üçlü İttifak'a katılma protokolünü imzalaması üzerine yoğun eleştirilere maruz kalsa da, birçok tarihçiye göre o

dönemin şartlarında başkaca bir seçeneği kalmamıştır. Bu adımların tamamının, Bulgar topraklarının birleştirilmesi uğruna atıldığı düşünülmektedir. Bogdan Filov hükümetinin tartışmasız başarılarından biri, 7 Eylül 1940'ta imzalanan Krayova Anlaşması gösterilmektedir; anılan anlaşmayla Birinci Dünya Savaşı sonrası kaybedilen Güney Dobruca, Bulgaristan'a iade edilmiştir. Çar III. Boris'in anı ölümü (28 Ağustos 1943) sonrası, Başbakan Bogdan Filov; General Nikola Mihov ve Prens Kiril ile birlikte küçük yaştaki II. Simeon'un naipliğini üstlenmiştir. 8 Eylül 1944'te istifa etse de, ertesi gün yapılan darbenin ardından tutuklanarak götürüldüğü Sovyetler Birliği'nde üç ay boyunca sorguya tutulmuştur. Ülkesinde çıkarıldığı Halk Mahkemesi karşısında tavizsiz bir duruş sergilemiş, kendisine yöneltilen suçlamaları kabul etmeyerek idam cezasını soğukkanlılıkla karşılamıştır. 2 Şubat 1945 tarihinde, 1940–1944 yılları arasında görev yapmış diğer naipler, bakanlar ve milletvekilleriyle birlikte yeni iktidar tarafından idam edilmiştir. Kişisel mal varlığına el konulmuş, bütün akademik unvanları iptal edilmiş, adı bilim ve siyaset sahnesinden uzun yıllar boyunca silinmiştir. Bogdan Filov'un „ikinci doğumu“, bilimsel çalışmalarının yeniden yayımlanmaya başladığı 1990'lı yıllarda olmuş, Yüksek Mahkeme tarafından itibarı iade edilmiştir (1996).

Sonuç Yerine

Mezek Köyü, sadece Bulgaristan'da değil, çok daha geniş bir coğrafya ölçeğinde, farklı dönemlere ait bu denli önemli tarihî ve arkeolojik eserlerin yoğunlaştığı az sayıdaki yerleşim yerleri arasında bulunmaktadır. Hemen Yunanistan sınırı boyunca konumlu küçük köyün mezrasında, her ikisi de çok iyi korunmuş durumda, M.Ö. V.–IV. yüzyıllara tarihlenen Mikene tipi kubbeli Trak mezarı ve XI. yüzyıldan kalma bir Orta Çağ Bizans kalesi yer almaktadır. Geçtiğimiz yüzyılın başında, tümülüsün dolgusunda, bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin objeleri arasında sergilenen gerçek boyutlu bir bronz yaban domuzu heykeli ortaya çıkarılmıştır. Bronz heykelin bütünlüğünün sağlanması konusunda Bulgar ve Türk müzeleri arasında yürütülen ve arşiv kayıtlarından takip edilebilen yazışmalar ilgi çekmektedir. Kubbeli Trak mezarındaki arkeolojik kazılar, dünya çapında bir bilim insanı ve trajik yazgılı siyasetçi olan Prof. Dr. Bogdan Filov tarafından yürütülmüştür.

Kaynakça

Gırdev 2008: Gırdev, B. “125 godini ot rojdenieto na Bogdan Filov”, *LiterNet*, № 4 (101), 06.04.2008.

Zlatkova 2007: Zlatkova, M. *Bogdan Filov. Jivot mejdu naukata i politikata*. Sofia: Altea.

Mevsim 2012: Mevsim, H. *Pituvaneto na Çudomir v Turtsiya* (1932). Plovdiv: Janet 45.

Tsentralen dirjaven arhiv (TsDA): Fond 321K (Bilgarska legatsiya v Tsarigrad – Ankara), Opis 3, Arhivna edinitsa 388, Listi 4, 5, 7, 8, 14, 15, 16 ve 19.